

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Стефка Иванова Георгиева, професор

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „доцент“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки
професионално направление 2.1. Филология (Общо и сравнително езиковедие)

В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. 98 от 19.11.2024 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Общо езиковедие и история на българския език“ към Филологически факултет, като кандидат участва **гл. ас. д-р Марияна Асенова Карталова** от катедрата по Общо езиковедие и история на българския език на Филологическия факултет.

1. Общо представяне на получените материали

Предмет:

Със заповед № РД-22-72 от 17.01.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен(а) за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Общо и сравнително езиковедие), **обявен за нуждите на катедра „Общо езиковедие и история на българския език“** към Филологически факултет.

За участие в обявения конкурс е подал документи един **единствен кандидат**:

Гл. ас., д-р Марияна Асенова Карталова от катедрата по Общо езиковедие и история на българския език на Филологическия факултет на ПУ.

Представеният от гл. ас., д-р Марияна Карталова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, и включва следните документи:

- молба по образец до ректора за допускане до участие в конкурса;
 - автобиография по европейски формат;
 - диплома за висше образование с придобита образователно-квалификационна степен „магистър“ с приложение нотариално заверено копие;
 - диплома за образователна и научна степен „доктор“ с нотариално заверено копие;
 - списък на научните трудове;
 - научни трудове (копия на публикациите);
 - списък на цитиранията;
 - справка за съответствие с минималните национални изисквания;
 - анотация на материалите по чл. 65 от ПРАСПУ (на български и английски език);
 - самооценка на приносите;
 - декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
 - удостоверение за трудов стаж;
 - документи за учебна работа;
 - документи за научноизследователска работа;
 - други документи:
- комплект документи на хартиен носител от т.І до т. 17 – 2 броя;

комплект документи от т. I, 2, 6, 8, 9, 10 – 2 броя.

Кандидатът гл.ас., д-р Марияна Карталова е приложила общо 21 научни труда: 10 статии, 8 доклада (6 от които са публикувани в международни онлайн издания); 2 монографии, Приемат се за рецензиране 20 научни труда, които са свързани с научно-изследователската дейност на кандидата по конкурса.

Не се рецензира 1 научен труд, свързан с дисертацията на кандидата. Научните разработки са публикувани в страната (12 публикации) и 8 в чужбина (Австрия, Гърция, Чехия, Испания, САЩ, Япония). Представени са и документи (във вид на служебни бележки) за участие в научни форуми. Представените доклади са четени на международни и национални вузовски конференции.

2. Кратки биографични данни (на кандидата)

Гл. ас. д-р Марияна Карталова е завършила бакалавърска степен български език и новогръцки език (2011 г.) е магистърска степен „Актуална българистика“ (2012 г.) на ПУ. Има придобити специализации: „Учител па български език и литература и новогръцки език и литература“ и „Организация и управление на туризма“. През 2016 г. М. Карталова е защитила докторска дисертация на тема: „Фразеологични единици със зоо- и фитокомпонент в български и гръцки език“ в ПУ „Паисий Хилендарски“.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Учебно-педагогическата дейност

Д-р Марияна Карталова има 6 години преподавателски стаж и опит. От 2018 г. до сега тя работи в *Катедрата по общо езикознание и история на българския език* като редовен асистент и около 5 години като главен асистент.

Д-р Марияна Карталова е разработила и чете лекционни курсове *Увод в общото езикознание; Комуникация и комуникационна политика; Увод в общото езикознание* на студентите от бакалавърска степен на специалностите Лингвистика с маркетинг, Лингвистика с бизнес администрация, Българска филология, Френска филология, Български език и корейски език, Български език и испански език, Английски език и културно наследство и др. във Филологическия и Педагогическия факултет.

Тя е разработила и води семинарни занятия във Филологическия факултет на студентите от специалност Българска филология, Английска филология, Френска филология, водила е и в специалностите Български език и английски език, Български език и новогръцки език и др. Води и лекционен курс *Теория на превода* на специалностите Балканистика, Български език и новогръцки език, Предучилищно педагогика – в Педагогическия факултет

Д-р Марияна Карталова участва в провеждането на семестриални и държавни изпити, работи с дипломанти, ръководител е на много дипломни работи.

Д-р М. Карталова активно участва в разработването на институционални (3), национални (1) и международни (1) научно-изследователски проекти.

Изследователската дейност на д-р Марияна Карталова е свързана преди всичко с две лингвистични области – фразеологията и ономастиката. Разработките ѝ засягат и проблеми на Общото и съпоставително езикознание. Илюстративният материал на изследванията ѝ е на български, новогръцки, английски и руски език. Публикациите ѝ са новаторски, оригинални, актуални.

Монографията *Езикова картина на света, отразена чрез зоо- и фитокомпонентни фразеологизми (компаративно изследване между българския и новогръцки език)*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2022, 440 стр. ISBN 978-619-202-772-8, COBISS.BG-ID – 54111752 е издадена по защитена докторска дисертация, което е доказателство за високото научно ниво на работата, и не се рецензира.

В конкурса д-р М. Карталова участва с хабилитационен труд *Фамилните имена на българите, мотивирани от професия или занаят*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 246 стр. ISBN 978-619-202-995-1. Това е оригинално и актуално в контекста на съвременните лингвистични и методични разработки изследване. Описана е етимологията, синонимните отношения и тематичното класифициране на фамилните имена, семантиката на които е свързана с мотивиращата дума, свързана с професия или занаят. Работата е написано в духа на лингвокултурологията в пресечните ѝ точки с когнитивната лингвистика.

Монографията се състои от увод, пет глави, заключение и азбучен показалец на фамилните имена на българите, мотивирани от професия или занаят. Върху обширен антропонимен материал (129 единици) е разгледана важна част от фамилноименната система на българите, свързани с бита и занаятите, които се практикуват с векове.

В увода са поставени целите и конкретните задачи на изследването.

В първа глава *„В света на българската ономастика (с оглед на фамилните имена)“* е разгледана българската антропонимна система в областта на фамилните имена и нормативната уредба за именуването на българите. В работата авторът акцентира, че ономастиката в България е самостоятелен дял на езикознанието от XIX в., но е запазила своята неразривна връзка с много други лингвистични области (напр. фонология, фонетика, морфология, синтаксис, етимология, диалектология, словообразуване и др.). От това е продиктуван многоаспектният характер на изследването. То е свързано с културологията, етнографията, историята, фолклора, археологията и други науки. Д-р М. Карталова справедливо посочва, че разглежданото езиково поле е ценен източник на материал за изследване на народопсихологията на българите.

Във втора глава *„Развитие на занаятите по българските земи“* е показано, че отделните занаяти по българските земи се отразяват в именната система на страната. Всеки един занаят е намерил отражение във фамилноименната система на българите. Този факт свързва ономастиката с етнографията на България.

В трета глава *„Тематична класификация на фамилните имена на българите, мотивирани от професия или занаят“* са обособени 17 тематични групи, които очертават характера на българския бит и ежедневието в миналото. Като най-продуктивни са посочени думите 1. от сферата на животновъдството, 2. следват думите от сферите на платове/платно, 3. думите от сферата на дърво, глина или метали; 4. имена, свързани с храни и напитки; 5. Имена, свързани с отглеждането на плодове, зеленчуци и други растения. Много от представените занаяти днес са загубили своята актуалност, но традицията пази духа на българина в миналото и голяма част от фамилните имена.

В четвърта глава *„Синонимни отношения при фамилните имена на българите, мотивирани от професия или занаят“* са показани както имена от български произход, така и с чужд произход, които образуват синонимни гнезда. Като интересен феномен М. Карталова отбелязва имената, които конкретизират професиите/занаятите (с. 72). Обърнато е внимание на факта, че в българския език са навлезли лексеми от езиците на съседните ни народи (преобладава турска, но се среща румънска и гръцка лексика). Справедливо е наблюдението

на автора, че фамилните имена могат да бъдат определени като корените, които ни свързват с традициите и с нашите предци.

В пета глава *„Етимологична класификация на фамилните имена на българите, мотивирани от професия или занаят“* са обособени 2 групи: 1. фамилни имена с домашен произход и 2. фамилни имена с чужд произход. Преобладават имената от втората група. Те имат турска, гръцка, латинска етимология. Среща се и паралелно съществуване на домашни и чужди фамилни имена. Много от антропонимите са заимствани от арабска или персийска лексика, която прониква в турския език, а оттам и в българския. В заимстванията от романските езици преобладава латинският език, а мотивиращите лексеми са навлезли в българския език през италиански и румънски.

Наблюденията по всяка глава на монографията са онагледени чрез различен по вид и цел таблици

В заключението авторът прави извода, че фамилните имена са добър изразител на народопсихологията на българите. За образуването им се оказват мотивиращи основно такива професии и занаяти, които се практикуват от векове по нашите земи (животновъдство, лов, риболов, земеделие, производство на храни и напитки и др.). Българското фамилно име се характеризира с изразена устойчивост.

Приносен момент на работата е както изследването от различни ракурси на конкретния илюстративен материал, така и представеният *„Азбучен показалец на фамилните имена на българите, мотивирани от професии или занаят“* – 835 единици.

С новаторски подход са написани и представените от д-р Марияна Карталова статии и доклади. Те са написани на български (19) и на английски (1) и разглежданите в тях проблеми обхващат основно две направления: изследвания, свързани с фразеологията и с ономастиката. Публикувани са в България (14) и (6) в чужди авторитетни университетски издания (Австрия, САЩ, Чехия, Япония, Казахстан, Испания). Докладите са четени на международни и национални научни форуми.

1. Изследванията, свързани с фразеологията (публикациите № 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 16, 19, 20, 21), разглеждат образните и устойчивите словосъчетания; пословиците и поговорките. В работите са представени спецификите на устойчивите единици, оригинално е изследван компаратума, показана е неговата иновация. Д-р М. Карталова доказва в работките си, че едни от най-фреквентните компоненти са растенията и животните на географския ни ареал. Образните сравнения се разглеждат от автора като факти на речта, а устойчивите – като факти на езика. Авторът прави извода, че всички сравнения притежават образност, (в по-голяма или по-малка степен), но не за всички сравнения е характерна устойчивостта.

2. В изследванията, които съвместяват ономастичната и фразеологична проблематика (публикации № 13, 15, 17, 18) авторът показва как собствените имена (лични и фамилни) актуализират сравнителните конструкции и кой фактор ги мотивира. Обикновено социумът прави сравнение с познатото и добре известното от ежедневието му. Д-р М. Карталова доказва в изследванията си, че това е една от главните причини личните и фамилни имена, които заемат позицията на компаратум в сравненията да се обновяват и актуализират. Зафиксирани са много иновативни образни сравнителни конструкции, образувани в „нашето“ време, които не винаги остават като устойчиви във времето.

3. Изследванията в областта на ономастиката (публикации № 1, 2, 5, 14) са свързани с едно от нейните две основни направления - с антропонимията. Това са разработките, свързани с генералния мотив за появата на фамирни антропоними, а именно от професиите и занаятите. Към тези научни текстове спада и хабилитационният труд на д-р М. Карталова. Изследвана е група български имена, мотивирани от професия или занаят. За първи път в научната литература комплексно се изследва тази тематична група. Оригинално са изследвани както етимологичният произход на фамилиите с мотивираща лексема, така и техните синонимни отношения и тематичните кръгове, които образуват.

Приносен момент е Азбучният показалец към работата, който включва над 1670 фамилни имена.

4. Оценка на личния принос на кандидата.

Представените за рецензиране публикации на д-р Марияна Карталова са свързани в теоретичен и практически план с работата ѝ като изследовател и преподавател по Обща и сравнително езикознание, по български и новогръцки език. В разработките си върху конкретен илюстративен материал на български, новогръцки, английски и руски език тя показва връзката между езика и бита на хората, проблеми, свързани с межкултурната комуникация. Искам да подчертая актуалността на творческите търсения, новите методи на изследване, навлизането в полето на народопсихологията на българите в изследванията на д-р М. Карталова.

5. Цитирания

Показател за значимостта на научния принос на изследванията на кандидата са цитиранията на работите ѝ – 9. Това се дължи на оригиналните методи на изследване на материала и актуалността му.

6. Критични забележки и препоръки

Препоръчвам на кандидата за академичната длъжност доцент д-р М. Карталова да увеличи своята публикационна дейност, да активизира популяризацията на научните и методичните си постижения както в България, така и в чужбина, да продължи да изследва народопсихологията на българите, измененията в езика и речта, иновациите и факторите, които способстват за запазването на устойчивите единици във фразеологичния фонд на езика.

7. Лични впечатления

Моите лични впечатления от работата, научните интереси и професионалното развитие на гл.ас. д-р Марияна Карталова показват, че тя успешно последователно се развива в научен и методичен план. Тя умело решава задачите, справя се с проблемите на вузовското обучение, активно участва в извънаудиторната работа със студентите. Д-р М. Карталова е талантлив изследовател и преподавател, доаброжелателен колега

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от гл.ас. д-р Марияна Карталова **отговарят на всички** изисквания(та) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Павел Хилендарски“.

Кандидатът в **конкурса** е представил **достатъчен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните му разработки имат практическа

приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на гл.ас. д-р Марияна Карталова е **несъмнена**.

Постигнатите от *гл.ас. д-р Марияна Карталова* резултати в учебната и научно-изследователската дейност, **напълно** съответстват на минималните национални изисквания на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на гл.ас. д-р Марияна Асенова Карталова на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Общо и сравнително езикознание).

17.03.2025 г.

гр. София

Рецензент:

(подпис)

Проф. д-р Стефка Георгиева